

KỸ THUẬT CHẾ BIẾN CÁC SẢN PHẨM TỪ ACTISO SAPA

LỜI GIỚI THIỆU

Actiso (hay còn được gọi là atiso) có tên khoa học là *Cynara scolymus* L., là loài cây được di thực vào nước ta từ đầu thế kỉ XX và lần đầu tiên được trồng tại Sa Pa, sau đó được mở rộng tại các vùng Đà Lạt, Tam Đảo,... - những nơi có khí hậu mát mẻ. Ban đầu, Actiso mới chỉ được biết đến để dùng làm thực phẩm, lá bắc và đế hoa dùng làm thức ăn. Trải qua quá trình sử dụng lâu dài, người dân đã đúc kết được kinh nghiệm sử dụng Actiso trong chữa trị một số bệnh liên quan đến gan. Nhiều nghiên cứu hiện đại đã chỉ ra rằng, hoạt chất trong Actiso có tác dụng chống oxy hóa, hạ cholesterol máu, tăng tiết mật,...

Công ty TNHH MTV TraphacoSapa đã cùng với đồng bào dân tộc ít người tại Sa Pa xây dựng vùng trồng dược liệu Actiso với diện tích trên 50 ha theo tiêu chuẩn Thực hành tốt trồng trọt và thu hái cây thuốc theo hướng dẫn của Tổ chức Y tế Thế giới (GACP- WHO). Việc xây dựng được vùng trồng không chỉ đảm bảo cung cấp nguồn nguyên liệu chất lượng cho sản xuất thuốc mà còn tạo công ăn việc làm cho bà con nông dân tại Sa Pa, góp phần an sinh xã hội.

Nhằm giúp người dân nâng cao được kỹ năng chế biến các sản phẩm từ Actiso cũng như nâng cao chất lượng sản phẩm, Trung tâm phát triển Kinh tế Nông thôn CRED và Công ty TraphacoSapa đã biên soạn cuốn tài liệu "Kỹ thuật chế biến các sản phẩm từ Actiso Sapa", nằm trong khuôn khổ dự án "Cải thiện sinh kế cho người dân dân tộc thiểu số khu vực phía Bắc Việt Nam" tài trợ bởi Bộ Hợp tác Kinh tế và Phát triển Liên Bang Đức (BMZ) và Helvetas Đức.

Trong quá trình biên soạn tài liệu này không tránh khỏi những sai sót, chúng tôi mong nhận được những ý kiến đóng góp để hoàn thiện hơn.

Trân trọng cảm ơn!

Nhóm biên soạn.

ACTISO SAPA

Tên khoa học: *Cynara scolymus* L.
Thuộc họ Cúc (Asteraceae)

Mô tả cây

Cây Actiso cao gần 1m, có khi tới 2m, thân và lá có lông trắng như bông. Lá to mọc so le, phiến lá khía sâu, có gai, mặt dưới có lông trắng. Cụm hoa hình đầu, màu tím nhạt. Lá bắc ngoài của cụm hoa dày và nhọn

Phân bố, sinh thái

Cây được người Pháp mang vào Việt Nam từ đầu thế kỷ XX, lúc đầu trồng tại Sa Pa sau lan ra một vài nơi khác như Tam Đảo, Đà Lạt. Lá cây được thu hái lúc cây sắp ra hoa.

Thành phần hóa học

- Trong lá Actiso xác định được chất đắng tên cynarin, ngoài ra còn tìm thấy inulin, tanin, các muối hữu cơ của các kim loại K, Ca, Mg,...

Công dụng

- Lá Actiso có vị đắng, được sử dụng làm thuốc, có tác dụng lợi tiểu và được dùng trong điều trị bệnh phù và thấp khớp
- Ngoài việc dùng để hoa và lá bắc để ăn, Actiso được dùng làm thuốc thông tiểu tiện, thông mật chữa các bệnh suy gan, thận, viêm thận cấp và mạn, sưng khớp xương.
- Người ta còn dùng thân và rễ Actiso thái mỏng, phơi khô, công dụng như lá.

Tài liệu tham khảo:

*Cây thuốc và động vật làm thuốc ở Việt Nam
Những cây thuốc và vị thuốc Việt Nam*

MỤC LỤC

1. Kỹ thuật sấy	1
2. Kỹ thuật đóng gói trà Actiso Sapa	10
3. Kỹ thuật chế biến nước rửa thảo dược Actiso Sapa	14
4. Phụ lục. Bộ nhận diện thương hiệu	19

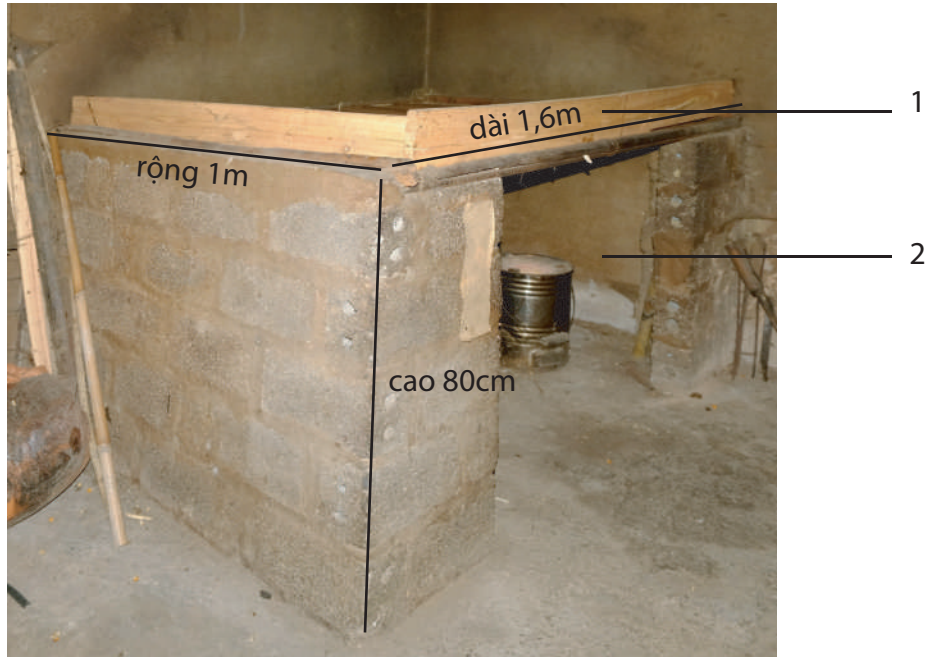
KỸ THUẬT SẤY

Lá tươi Actiso Sapa được sử dụng để sản xuất thuốc chữa bệnh. Các thành phần khác như hoa, thân, củ được sấy khô để sử dụng làm trà uống hàng ngày.

YÊU CẦU VỀ LÒ SẤY

- Cấu trúc lò sấy:

- + Gồm 2 khoang: khoang chứa nguyên liệu sấy (1), khoang chứa nhiên liệu đốt (2).
- + Khoang chứa nguyên liệu sấy gồm 1 tấm lưới kim loại kích thước dài 1.6m, rộng 1m để chứa nguyên liệu và tấm chắn nguyên liệu bằng gỗ cao 10cm.
- + Khoang chứa nhiên liệu đốt cao 80cm, dài 1.6m, rộng 1m, chứa nhiên liệu đốt là than hoặc củi.

YÊU CẦU VỀ LÒ SẤY

Hình ảnh lò sấy hiện tại của hộ dân

Hình ảnh cách đặt bếp than trong khoang sấy

Cải tiến lò sấy:

- Bổ sung thêm tấm tản nhiệt bằng kim loại nhôm kích thước rộng 80 cm, dài 1.4 m nằm trong khoang chứa nguyên liệu, cách bề mặt sấy khoảng 20 cm.
- Bổ sung cửa lò sấy để che chắn khoang đốt nhiên liệu, tránh thoát nhiệt, cửa lò sấy có thể được làm bằng tấm gỗ hoặc tấm kim loại kích thước đủ để che chắn tránh thoát nhiệt cao 80cm, rộng 80cm.
- Khoang sấy sử dụng 5 cái bếp than đặt cách đều nhau.

YÊU CẦU VỀ LÒ SẤY

Hình ảnh lò sấy có tấm tản nhiệt

Hình ảnh lò có cửa chắn

Chuẩn bị

- Chuẩn bị lò sấy:
- + Vệ sinh sạch sẽ khu vực sấy, vệ sinh sạch lò sấy để tránh nhiễm bụi bẩn, tạp chất vào nguyên liệu cần sấy.

Hình ảnh vệ sinh lò sấy

- Chuẩn bị nguyên liệu: các nguyên liệu cần sấy được rửa sạch bụi bẩn, thái mỏng tùy theo đặc điểm mỗi nguyên liệu có kích thước khác nhau:
- + Hoa: cắt theo chiều dọc của bông hoa, chiều dày khoảng 1,0 - 1,5 cm.
- + Củ: cắt lát mỏng dày khoảng 0,5 - 0,7 cm.
- + Thân: cắt theo chiều vuông góc với thân, thành các miếng có độ dày khoảng 1,5 - 2 cm.

Nạp
Nguyên
liệu

Sấy

- Nạp nguyên liệu cần sấy vào khay sấy, sao cho nguyên liệu cần sấy không vượt quá chiều cao của tấm chắn lò sấy.
- Khối lượng nguyên liệu tươi cho mỗi mẻ sấy: hoa actiso tươi 8kg, củ actiso khoảng 8kg, thân actiso khoảng 9kg.
- Dàn đều nguyên liệu cần sấy.
- Phủ tấm bạt lên bề mặt để tránh thoát nhiệt.
- Đảo đều nguyên liệu trong quá trình sấy, mỗi loại nguyên liệu có thời gian đảo khác nhau:
  - + Hoa: khoảng 1,5h đảo 1 lần
  - + Thân: khoảng 2h đảo 1 lần
  - + Củ: khoảng 2h đảo 1 lần
- Điều chỉnh nhiệt sấy bằng cách đóng mở cửa bếp than, chỉ nên mở 1/2 cửa bếp than để tránh nhiệt lớn quá gây cháy nguyên liệu sấy.
- Kỹ thuật đảo: đảo đều từ trên xuống dưới để nguyên liệu mới được tiếp xúc nhiệt và nguyên liệu cũ được đẩy lên trên để tránh bị cháy.
- Lưu ý: tùy vào mỗi loại nguyên liệu, điều kiện thời tiết có thời gian sấy khác nhau.
- Nguyên liệu sấy đạt tiêu chuẩn: khô, mùi thơm đặc trưng, màu hơi vàng.

- Nguyên liệu đã sấy khô tiến hành để nguội.
- Đóng gói vào 1 lần túi PE và 1 lần bao tải dứa để bảo quản.
- Quy cách sản phẩm cất trữ, bảo quản hoặc bán buôn:
 Bao tải 20kg 1 lần túi PE và 1 lần bao tải dứa
 Hướng dẫn đóng bao tải: lồng túi PE vào trong bao tải dứa, đóng đủ 20kg nguyên liệu, buộc chặt miệng bao tải để tránh nguyên liệu bị ẩm.
- + Quy cách sản phẩm bán lẻ:
 Hoa: 200g/ Túi giấy Kraft hàn kín miệng túi
 Thân: 250g/ Túi giấy Kraft hàn kín miệng túi
 Củ: 350g/ Túi giấy Kraft hàn kín miệng túi

Hình ảnh đóng gói

Hình ảnh bao tải được buộc kín

Hình ảnh sản phẩm các loài trà từ actiso

- Khu vực bảo quản cần khô ráo, thoáng mát, tránh khu vực bếp vì dễ bị ẩm và có thể ám mùi vào sản phẩm,
- Không đặt bao tải nguyên liệu đã sấy khô trực tiếp trên mặt đất, đặt trên giá kệ, cách mặt đất và cách tường ít nhất 10 cm để tránh bị ẩm
- Kiểm tra định kỳ hàng tháng; nếu phát hiện sản phẩm ẩm cần phơi hoặc sấy lại cho khô; nếu xuất hiện mốc cần loại bỏ.
- Cần kiểm tra thường xuyên để xử lý kịp thời.

Hình ảnh khu vực bảo quản

Hình ảnh thân Actiso Sapa sấy đạt tiêu chuẩn

Hình ảnh hoa Actiso Sapa sấy đạt tiêu chuẩn

Hình ảnh củ Actiso Sapa sấy đạt tiêu chuẩn

**KỸ
THUẬT
ĐÓNG
GÓI
TRÀ
ACTISO
SAPA**

Quy cách sản phẩm:

- Trà hoa Actiso Sapa: 200g/túi giấy Kraft
- Trà củ Actiso Sapa: 350g/ túi giấy Kraft
- Trà thân Actiso Sapa: 250g/túi giấy Kraft

Nguyên liệu, vật tư cho 1 sản phẩm

Nguyên liệu, vật tư	Số lượng
1. Hoa Actiso Sapa	200g
2. Củ Actiso Sapa	350g
3. Thân Actiso Sapa	250g
4. Túi giấy Kraft	1 cái
5. Nhãn sản phẩm	1 bộ (nhãn dán và nhãn treo)
6. Dây treo	1 cái
7. Kim bấm khoen treo nhãn	1 cái
8. Cân đồng hồ	1 cái

Chuẩn bị

- Vệ sinh sạch sẽ thiết bị, dụng cụ, kiểm tra tình trạng hoạt động của thiết bị.
- Chuẩn bị nguyên liệu là hoa, củ, thân Actiso Sapa đã sấy khô đạt tiêu chuẩn.
- Kiểm tra thông tin ngày sản xuất, họ gia đình sản xuất trên nhãn sản phẩm.

Hình ảnh một số thông tin trên nhãn sản phẩm cần kiểm tra

Đóng gói

- Dán nhãn lên mặt trước túi Kraft, dùng kim bấm khoen bấm xác định vị trí treo nhãn như trong ảnh.
- Đóng gói đủ 200g trà hoa/ 1 túi giấy Kraft, 350g trà củ/ 1 túi giấy Kraft, 250g trà thân/ 1 túi giấy Kraft
- Yêu cầu khối lượng sản phẩm đạt trong khoảng:
  - + Trà hoa Actiso Sapa: 200g - 210g
  - + Trà củ Actiso Sapa: 350g - 368g
  - + Trà thân Actiso Sapa: 250g - 263g
- Đóng kín miệng túi

Hình ảnh hướng dẫn dán nhãn sản phẩm

Bảo quản

- Khu vực bảo quản cần khô ráo, thoáng mát, tránh khu vực bếp vì dễ bị ẩm và có thể ám mùi vào sản phẩm.
- Không đặt sản phẩm trực tiếp trên mặt đất, đặt trên giá kệ, cách mặt đất và cách tường ít nhất 10 cm để tránh bị ẩm.
- Kiểm tra định kỳ để phát hiện kịp thời sản phẩm có thể bị hỏng, sản phẩm bảo quản không đúng cách có thể bị mốc. Cần kiểm tra thường xuyên để phát hiện sản phẩm mốc, loại bỏ kịp thời.

Yêu cầu thành phẩm

- Sản phẩm đóng đúng mẫu bao bì, bao bì kín, dán và treo đúng nhãn.
- Khối lượng sản phẩm đạt trong khoảng yêu cầu.

Hình ảnh sản phẩm đóng gói đạt tiêu chuẩn

KỸ THUẬT CHẾ BIẾN NƯỚC RỬA THẢO DƯỢC ACTISO SAPA

Actiso không những được sử dụng rộng rãi để sản xuất thuốc, thực phẩm mà còn được sử dụng trong mỹ phẩm với các sản phẩm bảo vệ da; chống oxy hoá ...

Nguyên liệu, vật tư cho 1 sản phẩm 100ml

Nguyên liệu, vật tư	Số lượng	Đơn vị cung cấp
1. Dịch bổ hòn lên men	50g	Công ty Traphacosapa
2. Dịch chiết actiso Sapa	10,3g	
3. Tinh dầu Sapa	0,1g	
4. Nước	39,4g	
5. Chai 100ml, nắp	1 bộ	
6. Nhãn sản phẩm	1 cái	

Nguyên liệu, vật tư cho 1 sản phẩm 300ml

Nguyên liệu, vật tư	Số lượng	Đơn vị cung cấp
1. Dịch bổ hòn lên men	150g	Công ty Traphacosapa
2. Dịch chiết actiso Sapa	30,9g	
3. Tinh dầu Sapa	0,3g	
4. Nước	118,2g	
5. Chai 300ml, nắp	1 bộ	
6. Nhãn sản phẩm	1 cái	

Ghi chú: Có thể sử dụng các loại tinh dầu khác nhau như Chùa dù, Màng tang, Quế ...

THAO TÁC TIẾN HÀNH

Chuẩn bị

- Vệ sinh sạch sẽ thiết bị, dụng cụ, kiểm tra tình trạng hoạt động
- Chuẩn bị nguyên liệu theo công thức

Chuẩn bị dịch bổ hòn lên men

- Ngâm bổ hòn với nước theo công thức: 1 kg quả bổ hòn đã tách bỏ hạt ngâm với 10 lít nước, ngâm khoảng 30 ngày bắt đầu dùng được.
- Gạn lấy dịch bổ hòn, thêm nước vào bã để ngâm lần 2: thêm 5 lít nước vào bã; sau 30 ngày có thể dùng được, bỏ bã.

Phối trộn

- Thêm dịch chiết Actiso Sapa, tinh dầu vào dịch Bồ hòn
- Khuấy đều tay từ 10 - 15 phút; lưu ý: khuấy nhẹ tay tránh bọt lên nhiều.

Đóng gói Bảo quản

- Dịch sau khi khuấy đều được rót vào chai.
- Ghi thông tin nhãn (ngày sản xuất và số điện thoại)
- Kiểm tra đúng đủ thông tin trên nhãn.
- Tiến hành dán nhãn; lưu ý dán thẳng, phẳng phiu.

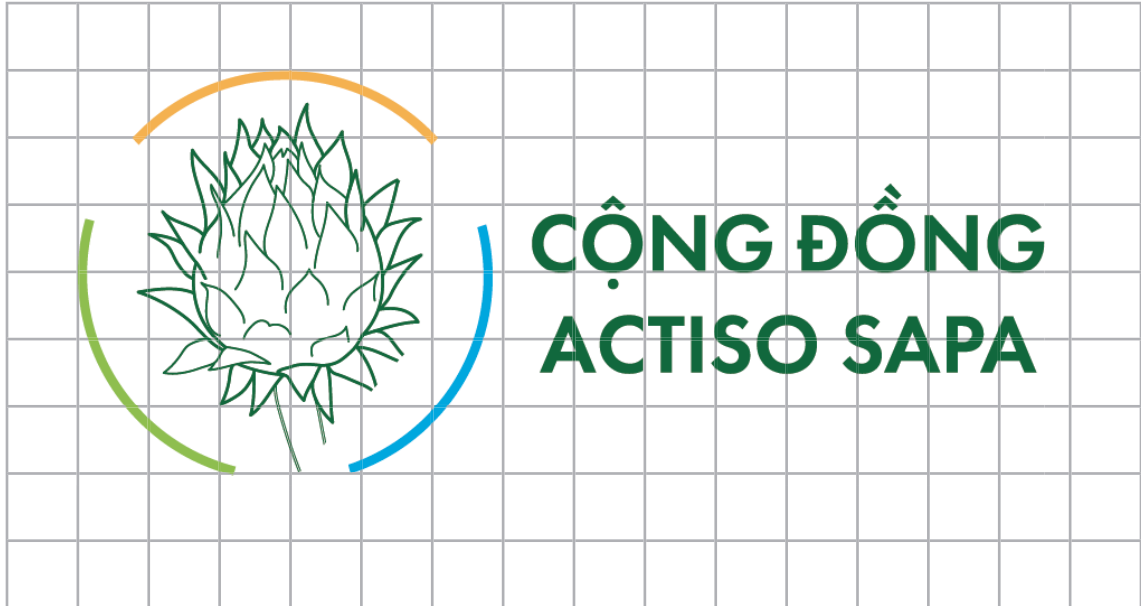
YÊU CẦU THÀNH PHẨM

- Sản phẩm đồng nhất, mùi thơm tinh dầu, nhãn đúng và đủ thông tin, dán đúng nhãn sản phẩm

Hình ảnh sản phẩm đạt tiêu chuẩn

1. Logo

Quy chuẩn:

Font chữ: SVN Futura

Thông số màu:

	C 2.75; M 33.33; Y 78.43; K 0.39
	C 49.02; M 5.1; Y 789.8; K 0.39
	C 86.67; M 9.41; Y 3.92; K 0.39
	C 89.8; M 34.9; Y 92.16; K 25.1

2. Nhãn sản phẩm

NHÃN TRÀ

Nhãn dán KT 18*12 cm

**CỘNG ĐỒNG
ACTISO SAPA**

Actiso được mệnh danh là cây thuốc làm giàu của đồng bào dân tộc ít người tại Sapa. Với hơn 20 năm hình thành và phát triển, dưới sự hợp tác giữa công ty TNHH MTV TraphacoSapa và hơn 150 hộ nông dân tại Sa Pa, vùng trồng Actiso được mở rộng lên tới 50 ha, sản lượng hàng năm đạt 2000 tấn lá, đạt tiêu chuẩn trồng trọt và thu hái theo tiêu chuẩn của tổ chức Y tế Thế giới (GACP - WHO).

CỘNG ĐỒNG ACTISO SAPA ra đời với sứ mệnh phát triển bền vững vùng cây thuốc và đưa đến tay người tiêu dùng những sản phẩm chăm sóc sức khỏe chất lượng nhất từ Actiso

Nhãn treo KT 6.8*6.8cm

Thành phần: 100% hoa khô Actiso Sapa

Hướng dẫn sử dụng:

- Dùng nước sôi tráng dụng cụ pha trà, sau đó hãm 10g trà với 400 - 500 ml nước sôi, để trà ngấm khoảng 5 phút và thưởng thức
- Có thể dùng hàng ngày, uống thay nước

Bảo quản: Nơi khô ráo, thoáng mát

NSX:

HSD: 12 tháng kể từ NSX

Sản phẩm của Cộng đồng Actiso Sapa:

Hộ gia đình:

Điện thoại:

Địa chỉ: thị xã Sa Pa, tỉnh Lào Cai

Thành phần: 100% củ khô Actiso Sapa

Hướng dẫn sử dụng:

- Dùng nước sôi tráng dụng cụ pha trà, sau đó hãm 10g trà với 400 - 500 ml nước sôi, để trà ngấm khoảng 5 phút và thưởng thức
- Có thể dùng hàng ngày, uống thay nước

Bảo quản: Nơi khô ráo, thoáng mát

NSX:

HSD: 12 tháng kể từ NSX

Sản phẩm của Cộng đồng Actiso Sapa:

Hộ gia đình:

Điện thoại:

Địa chỉ: thị xã Sa Pa, tỉnh Lào Cai

Thành phần: 100% thân khô Actiso Sapa

Hướng dẫn sử dụng:

- Dùng nước sôi tráng dụng cụ pha trà, sau đó hãm 10g trà với 400 - 500 ml nước sôi, để trà ngấm khoảng 5 phút và thưởng thức
- Có thể dùng hàng ngày, uống thay nước

Bảo quản: Nơi khô ráo, thoáng mát

NSX:

HSD: 12 tháng kể từ NSX

Sản phẩm của Cộng đồng Actiso Sapa:

Hộ gia đình:

Điện thoại:

Địa chỉ: thị xã Sa Pa, tỉnh Lào Cai

NHÂN NƯỚC RỬA BÁT THẢO DƯỢC ACTISO SAPA

Nước rửa thảo dược
từ cây Actiso và các loại thảo dược Sapa,
bảo vệ da tay, bảo vệ nguồn nước

CỘNG ĐỒNG
ACTISO SAPA

Sản phẩm có thể dùng để rửa tay

**NƯỚC
RỬA BÁT
THẢO DƯỢC
ACTISO SAPA**

Thành phần:
Dịch chiết Actiso Sapa, dịch bổ hèn
lên men, tinh dầu chùa dù

Cách dùng:

- Pha loãng với nước hoặc đổ trực tiếp lên miếng xốp vớt để tạo bọt và rửa bát đĩa, sau đó tráng lại bằng nước sạch
- Đổ trực tiếp lên vị trí bếp muốn làm sạch, lau lại bằng khăn ướt
- Lấy 1 - 2 giọt lên tay, xoa đều 2 bàn tay và rửa lại bằng nước sạch

100ml

Lưu ý:
Không được uống
Để xa tầm tay trẻ em

Công dụng:

- Dùng để làm sạch bề mặt bát đĩa, bếp dính dầu mỡ
- Làm sạch tay, loại bỏ nhanh chóng các vết bẩn

Bảo quản: Nơi khô thoáng

NSX:
HSD: 12 tháng kể từ NSX

**Sản phẩm của
CỘNG ĐỒNG ACTISO SAPA**
Địa chỉ: thị xã Sa Pa, tỉnh Lào Cai
Điện thoại:

Kích thước 11.5*7.5cm

Dự án “Cải thiện sinh kế cho người dân dân tộc thiểu số khu vực phía Bắc Việt Nam” được tài trợ bởi Bộ Hợp tác Kinh tế và Phát triển Liên Bang Đức (BMZ) và Helvetas Đức, và được thực hiện bởi Trung tâm Phát triển Kinh tế Nông thôn (CRED) từ Tháng 5/2021 tới Tháng 4/2022.

Dự án tập trung nâng cao quyền năng kinh tế cho người dân dân tộc thiểu số, thông qua hình thức khuyến khích, đào tạo người dân về thực hành canh tác bền vững theo tiêu chuẩn quốc tế và kết nối đầu ra với doanh nghiệp nhằm đảm bảo thu nhập ổn định.

Trung tâm Phát triển Kinh tế Nông thôn (CRED)

Địa chỉ: Tầng 6, Nhà D, Nhà Khách La Thành, 226 Vạn Phúc, Ba Đình, HN

Email: cred@cred.org.vn

SĐT: +84 (24) 3237 3907

Website: www.cred.org.vn